

Technisch en beroepssecundair onderwijs in de steigers

Ruben Plees • adviseur departement Onderwijs en Vorming

De Vlaamse overheid leverde tijdens de voorbije legislatuur heel wat inspanningen om technische en beroepssecundaire opleidingen in het secundair onderwijs beter af te stemmen op de arbeidsmarkt. Zowel op het vlak van regelgeving als op het vlak van investeringen in het onderwijs werden verschillende stappen genomen. Daarnaast werden er ook acties ondernomen om het imago van beide onderwijsvormen op te krikken.

De opleidingen binnen het technisch en beroepssecundair onderwijs bestrijken een verrassend ruim veld. Ze variëren van 'vrachtwagenchauffeur' tot 'slagerij en vleeswaren' en van 'industriële onderhoudstechnieken' tot 'kinderzorg'¹. Naast de opleidingen in het voltijds secundair onderwijs, bestaan er voor jongeren van 15-16 jaar ook deeltijdse leersystemen, waarbij leren gecombineerd wordt met werken. Dit is het geval in het deeltijds beroepssecundair onderwijs en in de leertijd ('middenstandsopleiding'). Met een totaal van meer dan 700 opleidingen is het duidelijk dat de maatschappelijke waardering verschilt van opleiding tot opleiding.

Vraag hierbij is hoe we **maatschappelijke waardering** definiëren. De houding van werkgevers ten aanzien van tal van technische opleidingen is vaak positief: de kwaliteit van de opleidingen voldoet aan de verwachtingen en afgestudeerden kunnen snel worden ingezet op de werkvloer. Ook de overheid - zelfs internationaal² - kijkt de laatste jaren op een meer positieve manier naar technische opleidingen. Zo genieten technische studierichtingen bijvoorbeeld een ruimere financiering dan algemeen vormende opleidingen en probeert men via allerhande projecten het technisch onderwijs te promoten.

Daar waar jonge kinderen vaak nog positief staan tegenover techniek, blijkt deze 'zin' in techniek in de loop der jaren te verwateren. Speelt ook hier het verouderde onderscheid tussen arbeiders en bedienden, tussen handenwerk en hoofdwerk? Gaat het om het vermoeden van de ouders dat bij technische opleidingen de latere verdiensten lager liggen? Of ligt het aan het feit dat de kosten, verbonden aan het volgen van technische studierichtingen, soms hoger liggen dan deze van het algemeen vormend onderwijs? Het 'watervalstelsel', waarbij jongeren eerst kiezen voor algemeen vormende opleidingen om nadien 'af te zakken' naar technische opleidingen blijft hierdoor dan ook jammer genoeg bestaan. Nochtans tonen de cijfers uit de schoolverlatersenquête van de VDAB³ aan dat tal van deze richtingen prima perspectieven bieden op de arbeidsmarkt.

Om jongeren aan te zetten toch te kiezen voor technische opleidingen, werkte de Vlaamse overheid de voorbije jaren tal van maatregelen uit. Sommige zijn zichtbaar voor de buitenwereld, andere enkel binnen de scholen. Het keren van het tij is een werk van lange adem. Wanneer we de evolutie van de leerlingenpopulatie onderzoeken, valt evenwel op dat de dalende trend van het aantal leerlingen in TSO- en BSO-opleidingen sedert 2004-05 stagneert en zelfs (miniem) keert (zie **figuur 1**)⁴.

Kennismaking met techniek, studiekeuzebegeleiding, infocampagnes, premiestelsel

Jongeren kunnen maar een bewuste keuze maken voor techniek wanneer ze er in hun vorming op een grondige manier kennis mee kunnen maken. Vandaar dat binnen de eindtermen⁵ wereldoriëntatie voor het lager onderwijs ook een luik 'technologie' werd voorzien, waarbinnen aan een aantal basisinzichten en attitudes moet worden gewerkt⁶. Goede praktijken rond het aanleren van techniek en het uitwerken van didactisch materiaal gebeuren binnen het TOS21-vervolgproject⁷. Hoewel er kan verwacht worden dat de invoering van deze eindtermen tot gevolg zal hebben dat kinderen meer kennis en mogelijk een positievere houding zullen ontwikkelen ten opzichte van techniek, betekent dit nog niet dat ze ook zullen kiezen voor technische studierichtingen.

Vandaar dat binnen de zogenaamde sectorconvenanten die de Vlaamse overheid sluit met bedrijfssectoren in een aantal gevallen een passage werd opgenomen over het **promoten van technische richtingen** bij jongeren. Voorbeelden van promotieactiviteiten door sectoren zijn de 'dag van de technologie' binnen de metaalverwerkende sectoren of 'toekomst op wielen'⁸ en 'de garagasten' voor de auto-sector.

Ook het **Beroepenhuis** kreeg de voorbije jaren ondersteuning. Deze vzw biedt in een interactieve tentoonstelling doe-activiteiten aan, waardoor leerlingen uit de derde graad van het basisonderwijs spelenderwijs kennismaken met verschillende beroepen en studierichtingen⁹.

Voor de technische en praktisch uitvoerende beroepen staan er in de kijker. In heel wat (technische) scholen worden bovendien **doe-dagen** ingericht. Tijdens deze dagen leren kinderen uit het basisonderwijs de mogelijkheden van technische beroepen en opleidingen kennen.

Ook binnen sommige proeftuinen kunnen kinderen uit het basisonderwijs de mogelijkheden van het secundair onderwijs ontdekken, zodat een meer gefundeerde studiekeuze mogelijk wordt.

Een directe beïnvloeding van de studiekeuze is in Vlaanderen niet gebruikelijk, al wordt er via allerhande **incentives** wel geprobeerd om sommige studierichtingen aantrekkelijker te maken. In de voorbije legislatuur werd bijvoorbeeld een premiestelsel ingevoerd, waarbij leerlingen die kozen voor een studierichting die leidde naar de invulling van een knelpuntberoep een premie kregen die in mindering werd gebracht op de schoolrekening. Hieraan werd een afficheckampagne gekoppeld om jongeren ertoe aan te zetten te kiezen voor de betrokken richtingen¹⁰. Hoewel de maatregel duidelijk een gunstig effect had op de schoolkosten die ouders en leerlingen moeten dragen, bleek er géén invloed te zijn op de instroom in de betrokken studierichtingen.

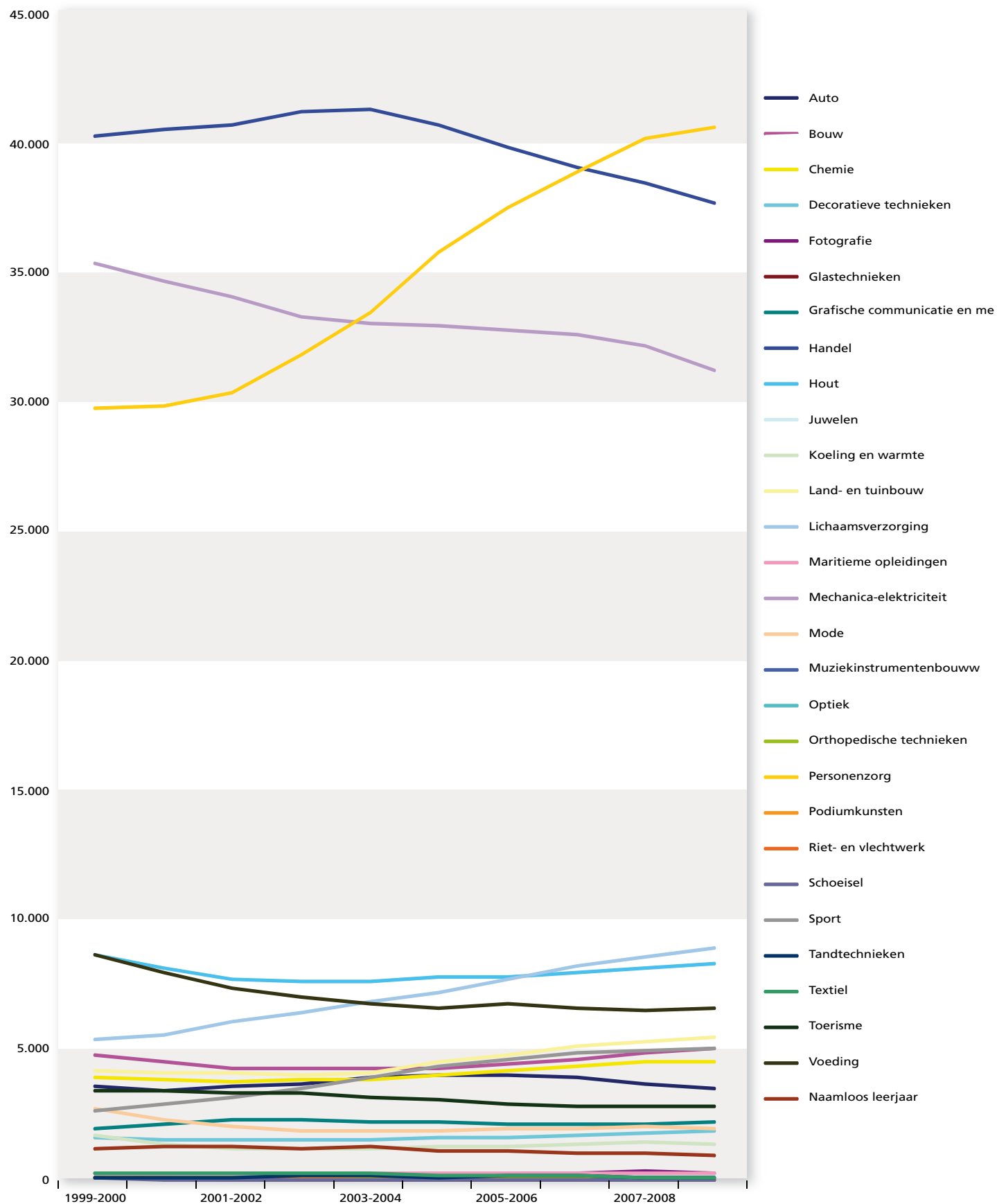
Tot slot ontving ook het **tv-programma 'De Acht'**, waarbij jongeren uit het technisch onderwijs een huis renoveerden, financiële steun. Dergelijke programma's, die tonen wat leerlingen uit het technisch en beroepssecundair onderwijs in hun mars hebben, zijn zeker van belang om het imago van de betrokken studierichtingen op te krikken.

Kwaliteit van de opleidingen zelf

Goed technisch onderwijs heeft nood aan drie essentiële elementen: een goed zicht op de behoeften van de arbeidsmarkt, goed getrainde en enthousiaste leraren én goed didactisch materiaal (zowel wat de uitrusting als wat het cursusmateriaal betreft).

Veeleer dan opleidingen te promoten, werd er de voorbije legislatuur voor

Figuur 1
 Evolutie van de leerlingenaantallen in de verschillende technische & beroepsopleidingen, 1999-2008

gekozen om te werken aan de kwaliteit van de opleidingen zelf. Van kwalitatief hoogstaande opleidingen kan immers verwacht worden dat ze, op termijn, ook zullen genieten van een beter imago en dus meer leerlingen zullen aantrekken. Een mijlpaal hiervoor was de goedkeuring van het Decreet van 30/4/2009 betreffende de kwalificatiestructuur (B.S. 16/7/2009) dat voor technische opleidingen duidelijke **beroepskwalificaties** vastlegt, afgeleid van de beroepscompetentieprofielen. Technische opleidingen zullen dan ook veel nauwer moeten aansluiten bij de competenties gevraagd op de arbeidsmarkt.

Een meer direct contact is er tijdens de **stages**. Stages, zowel voor leerlingen als leraren, werden de voorbije legislatuur sterk gepromoot. Voor leerlingen uit studierichtingen waarbinnen dit zinvol is, organiseren de Regionale Technologische Centra (hierna RTC's) een VCA-examen, zodat ze 'VCA-geattesteerd' aan hun stage kunnen beginnen. Daarnaast werd ook het begrip **werkplekleren** geïntroduceerd: een leervorm waarbij de arbeidsplaats zelf de plaats is waar geleerd wordt¹¹. Eén van de vele voorbeelden is dat van een school te Beringen, waarbij leerlingen uit de laatste leerjaren in samenwerking met een bouwpromotor volledige huizen bouwen; het realiteitsgehalte van de opleidingen neemt hiermee enorm toe. Ook andere mooie voorbeelden werden intussen uitgewerkt, vaak in samenwerking met de RTC's¹².

Verder voerde de Vlaamse overheid binnen de scholen voor technologie en industriële technieken een **investeringsoperatie** uit: scholen kregen hierbij de kans hun machineparken te vernieuwen en te beveiligen. De Vlaamse overheid investeerde hiervoor sinds het schooljaar 2005-06 jaarlijks 10,5 miljoen euro. In totaal betekent dit dus een investering van meer dan 40 miljoen euro). Het regeerakkoord voor de periode 2009-14 voorziet het verderzetten van deze operatie¹³.

De **samenwerking** tussen scholen en andere organisaties wordt verder ondersteund door de RTC's. Zij zetten samenwerkingsverbanden op tussen scholen en andere organisaties (bedrijven, VDAB,

Syntra, ...) en kunnen acties ondernemen op het vlak van samenwerking rond (hoogtechnologische) infrastructuur en apparatuur, leerlingen- en lerarenstages en de technische nascholing van leraren.

Daarnaast werd ook de samenwerking tussen de scholen en de VDAB versterkt: voor laatstejaarsleerlingen in specifieke richtingen zoals hout, bouw, mechanica en mode, kunnen scholen voor 72 uur per leerling gebruikmaken van de infrastructuur van de VDAB. Bovendien stelt de VDAB zowel haar webleren als ander cursusmateriaal gratis ter beschikking van de scholen.

Een samenwerkingsvorm tussen scholen en de bedrijfswereld die al langer bestaat, zijn de convenanten: afsprakenkaders waarbinnen de scholen, de vormingsfondsen van sectoren en de overheid elkaar vinden op het vlak van stages, nascholing voor leraren, didactische uitrusting, ... Momenteel lopen een 20-tal convenants, onder meer rond de opleidingen bouw, kapper, transport en podiumtechniek¹⁴.

Tot slot werden ook tal van **initiatieven vanuit de Vlaamse overheid** gesteund: bij wijze van voorbeeld kan er verwezen worden naar de netwerken 'automotive', waarbij rond de autoconstructeurs netwerken van scholen werden georganiseerd, het project 'Will's Kracht'¹⁵ dat inzet op de ontwikkeling van arbeidsattitudes bij jongeren of het project 'Future Painter' waarbij leerlingen en leerkrachten binnen het studiegebied schilderen en decoratie de kans krijgen kennis te maken met de recente evoluties binnen hun vakterrein.

Hoewel het bovenstaande overzicht verre van exhaustief is, geeft het wel aan dat tal van initiatieven ontwikkeld werden om de opleidingen kwalitatief te verbeteren.

Werken aan de onderwijsstructuur en het onderwijsaanbod

Om de specialisatiejaren in het TSO (de zogenaamde 'zevende jaren') beter aan te laten sluiten op de noden van de arbeidsmarkt, keurde de Vlaamse overheid de voorbije legislatuur een omvorming

goed die de looptijd van deze erg gespecialiseerde opleidingen moet versoepelen. Deze versoepeling startte op 1 september 2009. In plaats van het klassieke 'schooljaar' zullen de opleidingen 'Se-n-Se'¹⁶ - zoals hun nieuwe naam zal zijn - één, twee of drie semesters kunnen duren. Bovendien moeten ze een belangrijk onderdeel aan 'werkplekleren' bevatten. In functie van deze Se-n-Se-opleidingen, maar ook voor overige opleidingen in de derde graad, zullen scholen bovendien een beroep kunnen doen op voordrachtgevers: specialisten uit het bedrijfsleven die ze inhuren voor een beperkte periode, zonder dat het daarom lesgevers van de eigen school moeten zijn¹⁷. Op die manier kunnen technische scholen ook een partner worden van bedrijven in het aanbieden van relatief korte (na)scholingstrajecten.

Een andere recente wijziging gebeurde op het vlak van het aanvragen van nieuwe studierichtingen. De wijziging maakt het mogelijk dat om het even wie (scholen, bedrijven, de Vlaamse regering, belangenorganisaties, ...) nieuwe studierichtingen kan voorstellen aan de hand van een vast formulier, waarin onder andere de behoefte aan deze opleiding wordt uitgedrukt. Ook bedrijven zullen met andere woorden voorstellen voor nieuwe studierichtingen kunnen indienen¹⁸. Op deze manier kan het onderwijs sneller inspelen op hiaten die in het onderwijsaanbod ontstaan, bijvoorbeeld door snelle technologische veranderingen. ■

¹ Een totaaloverzicht voor het voltijds secundair onderwijs is te bekijken op <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=12988#264127>

² Zie onder meer OESO (2009) Learning for jobs. The OECD Policy Review of Vocational Education and Training.

³ http://www.vdab.be/trends/schoolverlators_2008/index.htm

⁴ Het dient wel opgemerkt dat er sterke verschillen bestaan naargelang de studierichting; zo scoren studierichtingen binnen personenverzorging opmerkelijk beter dan nijverheidsgerichte opleidingen.

⁵ Eindtermen: minimumdoelen op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de onderwijsoverheid als noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie.

⁶ Voor de van toepassing zijnde eindtermen we-

reldoriëntatie, zie: <http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/basisonderwijs/lager/eindtermen/wereldoriëntatie.htm>

⁷ Voor TOS21: <http://www.ond.vlaanderen.be/tos21>

⁸ Voor toekomst op wielen: zie www.toekomstopwielen.be

⁹ Zie: <http://www.beroepenhuis.be>

¹⁰ 'Het juiste vak? Premie op zak!': <http://www.ond.vlaanderen.be/publicaties/eDocs/pdf/245.pdf>

¹¹ Zie in dit verband: <http://www.ond.vlaanderen.be/werkplekieren>

¹² Zie onder meer, voor opleidingen lassen: http://www.ftml.be/Opleiding_lascentrum_LAG/21940/ftml

¹³ Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden. Voor een vernieuwende, duurzame, en warme samenleving, p.27.

¹⁴ Overzicht van de onderwijsconvenanten: http://www.ond.vlaanderen.be/DBO/projecten/projecten_onderwijs-arbeidsmarkt.htm

¹⁵ Voor meer informatie, zie: <http://www.willskracht.be>

¹⁶ Se-n-Se staat voor 'secundair na secundair'.

¹⁷ Deze regeling werd naar scholen toe meegegeeld bij omzendbrief SO 55: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=12997#270010>

¹⁸ De hele procedure voor de aanvraag van nieuwe structuuronderdelen werd opgenomen in omzendbrief SO 60: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=12988>

Conclusie

Tijdens de voorbije legislatuur werden heel wat inspanningen verricht om technische opleidingen in het secundair onderwijs beter af te stemmen op de arbeidsmarkt. Hiertoe werden zowel op het vlak van de regelgeving als op het vlak van investeringen in het onderwijs verschillende stappen genomen. Al deze acties hebben hopelijk tot gevolg dat het imago van de opleidingen verbetert, waardoor méér jongeren een keuze maken voor het technisch en beroepssecundair onderwijs. Imago-campagnes gebeurden minder. Het spreekt voor zich dat dergelijke, inhoudelijke aanpassingen tijd vergen. Het wijzigen van een idee binnen een samenleving gebeurt immers niet van dag op dag. De zeer voorzichtige kering in de leerlingenaantallen is alvast hoopgevend. Hopelijk zet de trend zich voort. Immers: technici zijn er nodig, ook in de toekomst.